

**СОКОЛЮК С.Ю., аспірант**

**Науковий керівник – д.е.н., професор Саблук П.Т.  
Уманський державний аграрний університет**

## **СПОЖИВАННЯ ЦУКРУ В ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОПИТ ЦУКРУ**

*АНОТАЦІЯ. Розглянуто питання попиту на цукор в Вінницькій області, а також проаналізовано взаємодію попиту і ціни.*

*ANNOTATION. It is examined the problem of the demand for the sugar in Vinnitskaja region and also it is analysed the interaction of the demand and the price.*

**Постановка проблеми.** Ринок цукру є складовою регіонального ринку продовольства. Цукор є харчовим продуктом першої необхідності, володіє цінними харчовими, смаковими і фізичними властивостями, використовується як для споживання у натуральному вигляді, так і для виробництва кондитерських, хлібобулочних, плодоовочевих консервів, лікєро-горілочаних, безалкогольних та інших товарів, а також є технологічним компонентом нехарчової переробної промисловості.

Цукрові буряки – проміжний продукт у виробничому процесі цукроваріння, який характеризується технологічними особливостями і має цільовий характер використання – отримання продовольчого продукту – цукру. За цих умов ринок цукрових буряків як товару включає лише один тип покупців – цукрові заводи. Через свої біологічні особливості їх реалізація обмежується певним територіальним простором, а попит визначається виробничою потужністю розміщеного на даній території цукрового заводу, його статусом – відомчою підпорядкованістю або належною формою власності.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** На сьогодні вчені економісти П.Т. Саблук, Ю.С. Коваленко, М.Ю. Коденська, В.П. Пиркін, М.П. Кравченко, Є.В. Імас, О.С. Заєць приділяють значну увагу цукробуряковій промисловості. Але не всі проблеми стосовно підвищення ефективності цукрової промисловості вирішені.

Функціонування ринку цукру, як і будь-якого ринку передбачає органічну цілісність і взаємозв'язок всіх його складових елементів. Кожен із елементів має свої певні характеристики, що зумовлюють його розвиток, специфіку взаємодії і взаємовпливу.

Складовою ринку цукру є попит, що характеризує потребу в товарах і послугах, які забезпечуються необхідними грошовими та іншими платіжними засобами. Тобто попит це форма прояву потреб суспільства в товарах і послугах.

Попит на цукор, як і будь-який інший товар, формується:

- дією природних і фізіологічних потреб людини у відповідності з її віком, платоспроможністю, звичками, структурою пропозиції, ціною, якістю, рекламою;
- рівнем розвитку відповідних галузей переробної промисловості, що споживають цукор як сировину чи допоміжний або технологічний компонент у виробничому процесі;
- рівнем розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і освоєння зовнішнього ринкового простору, його географії.

В певній мірі рівень попиту на цукор залежить від наявності його на конкретному регіональному ринку та рівні виробництва і обсягів пропозиції цукромістких продуктів харчування. Ажіотажний попит на цукор, як свідчить досвід 2005 року, може виникнути навіть при незначних перервах у його постачанні, визначених сезонним характером роботи галузі. За звичай обсяги реалізації цукру збільшуються в період літньої заготівлі плодів і ягід, що призводить до росту його споживання і зростання на нього попиту.

**Формулювання мети статті.** В умовах теперішнього соціально-економічного стану необхідно врахувати прямий взаємозв'язок між величиною попиту на цукор та обсягами пропозицій цукромістких продуктів і цін на них. При збільшенні цих обсягів та доступності цін для населення попит на цукор з боку кінцевих споживачів буде зменшуватись, проте спостерігатиметься збільшення попиту на цукор у переробних підприємств, де цукор використовується як сировина.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Основною складовою сукупного попиту на цукор є його продовольче споживання. У процесі дослідження попиту на цукор особливої уваги заслуговує визначення цінової його еластичності. Даний показник характеризує чутливість споживача до зміни цін на відповідний продукт. Відомо, що для попиту на певні види товарів характерна відносна чутливість споживачів до зміни цін: незначні зміни цін викликають значні зміни у кількості придбаного товару. Попит на даний вид товару називають відносно еластичним, або просто еластичним. До іншої групи відносять товари, до зміни цін на які споживач менш чутливий, тобто при відносно значних змінах ціни зміна обсягу реалізації даного товару незначна. Тому попит на даний вид товарів називають відносно нееластичним, або просто нееластичним. Вінницька область впродовж багатьох років займала лідируючі позиції по виробництву та споживанню цукру.

Товарна пропозиція на ринку виражається у всій товарній масі, що пропонується для продажу. Джерелами її формування є виробництво продукції, її товарні запаси і резерви, а також імпорт. Весь процес формування товарної пропозиції підпорядкований реалізації подвійної мети: по-перше – забезпечити (в динаміці) відповідність товарних ресурсів попиту населення з врахуванням споживчих особливостей їх конкретних груп; по-друге – активно впливати на формування та розвиток попиту споживчих потреб у напрямку їх реалізації.

В регіоні традиційно споживалося близько 50-55 кг цукру у

розрахунку на одну особу. Про що свідчать дані таблиці. Проаналізувавши динаміку споживання цукру в регіоні у розрахунку на душу населення, неважко помітити чітку тенденцію до зниження даного показника .

1.Динаміка споживання цукру у Вінницькій області  
в розрахунку на душу населення, кг

| Рік  | Показник            |                                          |                            |
|------|---------------------|------------------------------------------|----------------------------|
|      | Споживан-<br>ня, кг | у % до фізіологічної<br>норми споживання | ± до ізіологічної<br>норми |
| 1990 | 55,2                | 145,3                                    | 17,2                       |
| 1991 | 53,9                | 141,8                                    | 15,9                       |
| 1992 | 51,5                | 134,7                                    | 13,5                       |
| 1993 | 48,4                | 127,4                                    | 10,4                       |
| 1994 | 39,1                | 97,6                                     | -0,9                       |
| 1995 | 33,6                | 88,4                                     | -4,4                       |
| 1996 | 36,0                | 94,7                                     | -2,0                       |
| 1997 | 33,5                | 88,2                                     | -4,5                       |
| 1998 | 33,5                | 88,2                                     | -4,5                       |
| 1999 | 30,1                | 79,2                                     | -7,9                       |
| 2000 | 33,6                | 88,4                                     | -4,4                       |
| 2001 | 34,8                | 91,6                                     | -3,2                       |
| 2002 | 36,0                | 94,7                                     | -2,0                       |
| 2003 | 37,2                | 97,9                                     | -0,8                       |
| 2004 | 37,6                | 98,4                                     | -0,4                       |

Примітка: за даними Вінницького обласного управління статистики.

Як свідчать дані, у 1990 – 1993 роках споживання цукру на душу населення у Вінницькій області перевищувало рекомендоване на 17,2 кг в

1990 році і 10,4 кг в 1995 році. Починаючи з 1994 року спостерігається різке зменшення споживання цукру, його обсяг значно нижчий не лише показника минулих років, а й рекомендованої норми споживання даного продукту (фізіологічна норма споживання цукру, рекомендована у 1996 році Інститутом харчування для умов України становить 38 кг на рік).

Як свідчить проведений аналіз більшість сільськогосподарської продукції має відносно нееластичний попит. Відносна нееластичність попиту на сільськогосподарську продукцію є наслідком дії багатьох факторів, що визначають ступінь чутливості споживачів до зміни цін на товари. Основним з цих факторів є фактор заміщення, коли при зростанні цін на один товар споживач може задовольнити ту саму потребу, купивши інший товар, ціна на який не змінилась або зменшилась. Чим менше існує замінників якогось товару, тим менш еластичний попит на нього і навпаки. Попит на цукор є відносно нееластичним, оскільки цей товар практично неможливо замінити іншим.

Вплив зміни в попиті на продукцію є важливою інформацією, яка впливає на фінансові результати роботи підприємства. З цією метою визначають показник еластичності попиту в залежності від виручки від їх реалізації продукції. У разі еластичного попиту, із зменшенням ціни одночасно збільшується виручка від реалізації, оскільки очевидно, що навіть при меншій ціні, яка сплачується за одиницю товару, відбувається ріст обсягів продажу спрямований відшкодувати витрати, що виникли внаслідок зниження ціни. Однак незначне розширення фізичного обсягу продаж може виявитись недостатнім для компенсації зниження ціни одиниці продукції і потягнути за собою зменшення величини прибутку від їх реалізації, що відбувається при нееластичному попиті на продукцію.

Однією з найактуальніших потреб на даному етапі розвитку економіки є регулювання попиту на товари і їх пропозиції шляхом погодження виробництва з потребами ринку, тобто врахування закону товарного

виробництва. Тісна взаємодія пропозиції з попитом вимагає розгляду їх як парних категорій, що мають відносну самостійність і, водночас, розвиваються у взаємозв'язку та взаємозалежності.

### **Висновки.**

Вінницька область традиційно займає провідні позиції по виробництву цукрових буряків та цукру. За досліджуваний період частка Вінниччини у загальнодержавному виробництві цукрових буряків складала близько 14%, а у виробництві цукру – до 12,5%. У середньому, в розрахунку на одного жителя область вирощує 1065 кг цукросировини і виробляє 114,3 кг цукру, поступаючись лише Тернопільській області, де ці показники складають відповідно 1368 і 132,1 кг.

Дослідженнями встановлено, що сукупний попит на цукор у регіоні має тенденцію до зниження. Це пов'язано із зменшенням фонду споживання, через зниження купівельної спроможності населення, скороченням обсягів експорту та зменшенням обсягів виробництва продовольчих товарів, у яких цукор є технологічним компонентом. Проте, навіть за умов зменшення з 1990 року обсягів виробництва цукру більше ніж у чотири рази, регіон залишається спроможним забезпечувати власні споживчі потреби, що за мінімального рівня виробництва у 2004 році не перевищували 30%, і брати участь у формуванні міжрегіональних і експортних фондів цукру.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Григор'єв О.Я. Бурякоцукровий комплекс: кроки до відродження // Цукрові буряки. – 2002. – № 2. – С. 7.
2. Заєць О.С. Ринок цукру України: проблеми створення, функціонування та розвитку. - К.: Наукова думка, 1999. – С. 380.
3. Імас Є.В. Подолання кризової ситуації у цукробуряковому виробництві України // Економіка АПК. - №9. - 1998 р. - С. 6-12.
4. Імас Є.В. Розвиток бурякоцукрового підкомплексу та торгівля цукром в Україні // Агроінком. - № 4 – 7. – 2002р. – С. 18 – 19.
5. Пиркін В.І. Інтеграційні процеси // Цукрові буряки. – 2003. – №32 – С. 4.